

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาสัมแบกกับวิวัฒนาการกลุ่มของชุมชนอำเภอสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้กำหนดวิธีการศึกษาวิจัย (Methodology) ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. ขอบข่ายและประเด็นการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษากระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ผู้วิจัยสนใจศึกษากับกลุ่มชุมชนอำเภอสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา โดยมีประเด็นการศึกษาดังนี้

- 1.1 การศึกษาข้อมูลทั่วไปของอำเภอสะบ้าย้อย
 - 1.1.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอสะบ้าย้อย
 - 1.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ
 - 1.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ
 - 1.1.4 ประชากร
 - 1.1.5 การปกครอง
 - 1.1.6 เศรษฐกิจ
 - 1.1.7 ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม
 - 1.1.8 โบราณสถานและโบราณวัตถุ
 - 1.1.9 สถานที่ท่องเที่ยว
 - 1.1.10 สภาพการรวมกลุ่มในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย
- 1.2 การศึกษาวิวัฒนาการของกิจกรรมแปรรูปสัมแบก ได้แก่
 - 1.2.1 การปลูกสัมแบก
 - 1.2.2 ผลผลิตภัณฑ์ของสัมแบก
 - 1.2.3 ช่องทางจำหน่าย
 - 1.2.4 ปัญหาอุปสรรค

- 1.2.5 การสนับสนุนของทางราชการ
- 1.3 การศึกษาการดำรงอยู่ของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขก
 - 1.3.1 ความเป็นมาของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขก
 - 1.3.2 การบริหารจัดการของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขก
 - 1.3.3 การบริหารการผลิตของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขก
 - 1.3.4 การบริหารการตลาดของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขก
 - 1.3.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขก
- 1.4 การศึกษาปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงาน
- 1.5 การศึกษาแนวทางพัฒนา กลุ่ม
 - 1.5.1 การวิเคราะห์จุดอ่อน/จุดแข็ง/โอกาส/อุปสรรค (SWOT Analysis)
 - 1.5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขก

2. การเลือกพื้นที่

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขกเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย หมู่ที่ 1 เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อยจังหวัดสงขลา เป็นกลุ่มชุมชนที่เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง เนื่องจากที่ผ่านมามีกลุ่มมีกระบวนการดำเนินงานที่ทำให้กลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมอย่างต่อเนื่อง กลุ่มมีกิจกรรมที่สนองความต้องการของสมาชิก การตัดสินใจและการดำเนินงานมีอิสระ มีการปรับตัวของกลุ่มในลักษณะต่างๆ เพื่อความมั่นคง มีการนำผลกำไรจากการดำเนินงานมากระจายผลประโยชน์ให้สมาชิก และกลุ่มมีอำนาจต่อรองกับบุคคลภายนอก นอกจากนี้ทางกลุ่มยังได้รับรางวัล 4 ดาว ของสินค้า OTOP ในปี พ.ศ.2546 จากกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้รับเครื่องหมาย มพช. ในปี พ.ศ.2549 จากผลิตภัณฑ์ส้มแขกผงและน้ำส้มแขก จากสำนักงานอุตสาหกรรม ได้รับเครื่องหมาย อย. ในปี พ.ศ.2550 จากกระทรวงสาธารณสุข ที่กล่าวมานี้จึงเป็นเหตุผลที่ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกกลุ่มชุมชน คือ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขกเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย เป็นกลุ่มชุมชนที่เข้มแข็งมาทำการศึกษา

3. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกตามลักษณะการ ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนาการกลุ่ม การดำรงอยู่ของกลุ่ม และแนวทางพัฒนากลุ่มได้แก่

3.1 กลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีความรู้เรื่องส้มแขก และบุคคลอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย จำนวน 9 คน (รายละเอียดคุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลักปรากฏในภาคผนวก)

3.2 สมาชิกกลุ่มชุมชน คือ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขกในชุมชนเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย จำนวน 15 คน (รายละเอียดคุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลักปรากฏในภาคผนวก)

4. วิธีการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม ดังนี้

4.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เพื่อศึกษา หาความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มชุมชน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประวัติในการจัดตั้งกลุ่มชุมชน โดยศึกษาจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

4.1.1 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

4.1.2 สำนักงานเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย

4.1.3 สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอสะบ้าย้อย

4.1.4 ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 11 จังหวัดสงขลา

4.1.5 สำนักงานเกษตรอำเภอสะบ้าย้อย

4.1.6 สำนักงานสหกรณ์การเกษตรอำเภอสะบ้าย้อย

4.1.7 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4.2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) ดำเนินการดังนี้

4.2.1 การสังเกต (Observation) จะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ในชุมชนเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยและกลุ่มชุมชน คือ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขกเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป วัฒนาการกลุ่ม การดำรงอยู่ของกลุ่ม และแนวทางพัฒนาของกลุ่มชุมชน

4.2.2 การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน สภาพทั่วไปของชุมชน กระบวนการ และปัญหาอุปสรรคใน

การดำรงอยู่ของกลุ่มชุมชน ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้กับผู้รู้ ได้แก่ ผู้อาวุโสประจำชุมชน สมาชิกกลุ่มชุมชน ผู้นำกลุ่ม และผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชนเจ้าหน้าที่ของรัฐ และลูกค้าที่ซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปส้มแขก

4.2.3 การสนทนากลุ่ม (Group Discussion) ร่วมกับผู้รู้และผู้อาวุโสประจำชุมชน เพื่อศึกษาประวัติชุมชน

4.2.4 การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis) โดยจัดร่วมกับสมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมประชุม

5. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งมีเครื่องมือในการวิจัยดังนี้

5.1 เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ เพื่อบันทึกเหตุการณ์ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่เกี่ยวข้องในขณะที่ทำการศึกษา ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นคำตอบที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ

5.2 แบบสัมภาษณ์ผู้รู้ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา และสภาพทั่วไปของชุมชน ประวัติในการจัดตั้งกลุ่ม กระบวนการ การดำเนินงานของกลุ่ม

5.3 แบบสัมภาษณ์กลุ่มชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้เก็บข้อมูล เกี่ยวกับ วิวัฒนาการของกิจกรรมแปรรูปส้มแขก การดำรงอยู่ของกลุ่มแปรรูปส้มแขก ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงาน และแนวทางพัฒนากลุ่มแปรรูปส้มแขก

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการเอง โดยใช้สมุดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ ประกอบการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis) ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ลงในสมุดจดบันทึกและแบบสัมภาษณ์

7. การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนตามวิธีที่กล่าวมาแล้ว เพื่อความถูกต้องของข้อมูล ครอบคลุมตามประเด็นที่ศึกษาผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลดังนี้

7.1 ตรวจสอบแหล่งข้อมูล ได้แก่ เวลา สถานที่ บุคคล เพื่อดูว่าข้อมูลที่ได้จากการเก็บในเวลาที่ต่างกัน สถานที่ และบุคคลที่ต่างกัน เหมือนกันหรือไม่ ซึ่งการตรวจสอบนี้จะทำไปพร้อมๆ กับที่เก็บข้อมูลเป็นการตรวจสอบทันทีในสนาม

7.2 ตรวจสอบข้อมูลเป็นระยะๆ เช่น หลังจากได้เขียนบันทึกภาคสนามและอ่านบันทึกแล้วหรือเมื่อออกจากสนามไปแล้วอยู่ในระหว่างการวิเคราะห์ขั้นสุดท้ายก็ย้อนกลับไปตรวจสอบข้อมูลบางส่วนอีกในกรณีที่ข้อมูลที่ได้ไปแต่เดิมมีลักษณะแปลกไม่สอดคล้องกับข้อมูลอื่นๆ ในชุดเดียวกันเมื่อแน่ใจว่าข้อมูลนั้นเหมือนกันเชื่อถือได้จึงจะนำไปประมวลเพื่อทำการวิเคราะห์ต่อไป (กริธา พันธฤกษ์, 2552: 34)

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้

8.1 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนาม มาจำแนกตามประเด็นที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย

8.2 นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และรายงานผลการวิจัย โดยใช้รูปแบบบรรยายเชิงวิเคราะห์ ต่อจากนั้นจึงทำการสรุปผลขั้นสุดท้าย (กริธา พันธฤกษ์, 2552:

34)